

GORIŠKI SLOVENEK

Naročnine:

Italijanska kraljevina:	
Celo leto	Lir 10.— = K. 25.—
Pol leta	" 5.— = " 12.50
Tri mesece	" 2.50 = " 6.26
En mesec	" 1.— = " 2.50

Oglasi:

Oglasi na tretji strani	Lir 1.— za vrsto
Oglasi na četrti strani	" 0.75 za vrsto
Mali oglasi	" 0.05 za besedo
Znižane cene za letne naročnike.	
Posamezna št. 10 cent. ali 20 vin.	

Izhaja vsako sredo in soboto.

Uredništvo in Upravišтво: Via Carducci št. 10, II. nad.

0 „Zvezi narodov“.

Kot višek Wilsonove politike se je smatralo vedno ustanovitev »Zveze narodov« in se je radi tega hoté in nehoté proglašalo »Zvezo narodov« kot nekako rešitev človeštva ali bolje kot nekako sredstvo proti bodočim vojnám.

Wilson-u, ki mu je spodletela nalična akcija vže leta 1916, je bilo posebno ležeče na tem, da vresniči svoje ideale in je vsled tega 14. februarja t. l. dosegel, da je mirovna konferenca načeloma sprejela načrt, ki ga je sestavil sporazumno z Lloyd Georgesom, Clemenceau-jem in Orlandom. Veliki upi so se stavili v ta načrt, a danes moremo upravičeno dvomiti, je-li ta zveza kakega pomena za bodočnost ali ne.

Pred vsem je velika napaka v členu 3., ki se glasi: »Izvršilni svet sestojá iz zastopnikov Zedinjenih držav ameriških, Velike Britanije, Francije, Italije in Japonske kakor tudi iz zastopnikov štirih drugih držav »zveze narodov«. V teh besedah se nedvojbeno zrcali volja zmagovalca, ki si je svest svoje moči in hoče kot tak narekovati drugim pogoje. Ako preudarimo dalje, da se je človeštvo vojevalo končno za to, da se bi vojna več ne povrnila in da se bi temu primerno uredile razmere na svetu, moramo priznati, da omenjeni člen pravilnika ni ustvarjen baš za to, da bi mogel zabranjevati bodoče vojske, kajti prav za prav se ga more tolmačiti tako-le: »Mi zmagovalci v vojni odredjamo zjedinjenje v »Znezi narodov« v svrhu zaščite naših medsebojnih koristi in dovoljujemo, da se pridružijo tej zvezi tudi druge manjše narodnosti, ki se bode smatrale kot naše varovanke«. Vsekakor bi Wilson ne smel sprejeti v svoj statut naličnih, naravnost imperijalističnih določb.

Vprašanje je namreč, kako stališče zavzameti v tem slučaju Rusija in Nemčija? Statut »zveze narodov« pravi namreč, da k zvezi narodov »se ne more dopustiti nobenega naroda, ako ne dá poprej zadostnih jamstev gledé svoje poštenosti napram mednarodnim obveznostim in ako se ne prilagodi

načelom, ki jih zveza narodov določi glede njegovih moči in oboroževanja na kopnem in na vodi«.

Jako dvomljivo je, da bi bili današnji člani zveze narodov pravični napram Rusiji ali Nemčiji, ako bi hotele le-te pristopiti k tej zvezi narodov. Pač pa je verjetno, da bi omenjeni dve državi igrale le podrejene vloge v zvezi narodov, ako bi res hotele stopiti v to zvezo. Radi tega je bila podana na vajmarskem shodu nemška izjava da ne pristopijo zvezi narodov v slučaju, da ne bi odnehala ententa od svojih trdih zahtev. Kakor kažejo poslednji dogodki, je istinito ententa mnogo popustila napram Nemčiji, uvidevši najbrže veliko nevarnost, ki bi pretila svetu od potuhnjene, a nepremagane države. Tudi je v gori omenjenem besedilu malo čutiti o kaki enakopravnosti narodov, ako si pridržuje vso avtoriteto petero vevlasti. Sicer pa nastaja tudi vprašanje, zakaj si teh petero vevlasti pridržuje nadmoč v zvezi narodov, ako tvorijo že itak svetovno silo, ne da bi bilo treba tega posebej zapečatiti. Vsekakor bi mnogo lepše izgledalo, ako bi teh petero vevlasti nastopalo sporazumno brez nikake pisane obveznosti. Vsaj bi tako postopanje odgovarjalo Wilsonovim načelom in bi razorožilo tudi njegove nasprotnike, ki ga nalašč bodisi iz strankarskih bodisi iz stvarnih razlogov silno napadajo. Nevarnosti bodoče vojne ne vidimo nikakor odpravljene, ako vzamemo zopet za vzgled Rusijo in Nemčijo. Postavimo, da bi dve vevlasti iz nezadovoljnosti hotele ustvariti isto tako svojo »zvezo narodov«. Ali je mar dvomiti, da ne bi tekli v taborišče te zveze vsi nezadovoljneži v ententnih državah, posebno kolonije, in ustvarili velikanski proti utež Wilsonovi zvezi narodov? V slučaju vojne skoraj ni dvomiti, kam se bi nagnila zmaga in pariški dokument bi postal tako košček brezpomembnega papirja.

In ker smo že itak pri kolonijah, oglejmo si še sklep mirovne konference glede usode nemških kolonij. Vsled Wilsonovega pritiska se jih ni razdelilo ali razstrgalo na koščke po barbarsko kot vojni

plen, marveč preidejo v nekako »oskrbo« ententnih držav. Čudno se nam pa zdi stopnjevanje civilizacije, ki se je uveljavilo gledé usode posameznih kolonij. Te so: skupine bivšega turškega cesarstva, ki stojé na tako visoki stopinji omike, da si zamorejo same zbrati način provizorične uprave, manj civilizirani rodovi, za koje je uvesti posebne krajevne uprave z ozirom na njihov položaj, ozemlja, ki se morajo radi redkosti prebivalstva in zemljepisne lege priklopiti neposredno državi, ki izvršuje v zadevnem ozemlju mandat.

Sedaj pa oglejmo si, kako se morejo taka določila tolmačiti. Glede najrazvitejših narodov se govori o provizorični upravi. No, kedo pa jamči, da ne postane lahko ta uprava tudi trajna; ako se slučajno dokaže, da na pr. Armenci in Židje v Palestini niso še zreli za samostojno upravo? Se mnogo manj pa je zavarovana samoodločba narodov in dežel druge in tretje skupine. Nehoté se nam vsiljuje vprašanje, zakaj se ne sodi vseh narodov z enako mero, kakor je vedno zahteval Wilson, zakaj naj nehajo Wilsonova načela baš pred vprašanjem kolonij? Ni nam treba povdarjati, kake nevarnosti tiče v taki rešitvi kolonijalnih vprašanj.

Kako dvomljive vrednosti je zopet 8. člen pravilnika, ki govori o mejah oboroževanja. Za varnost države ali naroda se dovoljuje oboroževanje »pri čemer je pa jemati ozir posebno na zemljepisno lego vsakega naroda in na okoliščine«. Ali ni to praviata harmonika, ki se more raztegovati, kakor se bode komu zljubilo?

Konečno pogrešamo popolnoma zvonečo 2. točko njegovega programa: »absolutno prostost brodarjenja po morju«. Res, da je Anglija vrgla takoj na tehtnico svoje težke pomisleke, ali to pač ni bilo že zadosten vzrok, da se bi odpravilo tako važno točko z dnevnega reda v očividno preziranje Wilsonove avtoritete.

Te so pač slabe strani statuta »zveze narodov«. Sicer pa ima tudi svoje dobre strani. Tako na pr. trajni sodni dvor, ukrepi proti državam, ki bi prekršile mirovne

določbe. Le da so to vspehi stoletne propagande in mirovnih kongresov, torej prav za prav nič novega.

Vzvišena teorija, veljavna za vse narode na svetu, ki ne bi poznala ne zmagovalcev ne premagancev, ne velikih ne malih, ne bogatih ne revežev, bi še le prinesla trajni mir trpečemu in zbeganemu človeštvu. Za sedaj se je doseglo ta cilj le deloma, naša naloga in ona naših potomcev pa bode, delati na to, da se ustvari idealni mir in sporazum na zemlji.

Pač pa zasluži posebne pozornosti mednarodna delavska konferenca, ki znači nekako prvo zблиžanje med kapitalizmom in socializmom na demokratični podlagi. Velja povsod pravilo, da pri dobri volji se dá vse napraviti. Imejmo torej upanje tudi glede drugih kočljivih vprašanj, ki so še na dnevnem redu mirovne konference.

Odprava avstro-ogerske valute v zasedenem ozemlju.

Dne 6. aprila je bila v naši deželi proglašena naredba vrhovnega poveljstva kr. italijanske armade, ki odreja odpravo avstro-ogerske valute v zasedenem ozemlju s tem, da se zamenja v izmeri 40 italijanskih čentezimov za eno krono ves tekoči avstro-ogerski denar z italijanskim. Ker je ta naredba veljavna za naše prebivalstvo, prodajemo k tej naredbi pojasnila na podlagi izvršilne naredbe, ki jo je izdal tržaški gubernatorat.

Kje se vrši menjava.

Ad Člen 1. Kdorkoli hoče zamenjati svoj avstro-ogerski denar proti italijanskemu, ima čas od 10. do 19. aprila t. m. in sicer sprejemajo poštni uradi zneske do 5000 K, spodaj navedeni davčni in colninski uradi zneske od 5.005 K do 25.000 K, filijalke avstro-ogerske banke v Trstu, Gorici, Poreču, Pazinu in Pulju pa zneske nad 25.000 K.

Katerih bankovcev se ne menja.

Ad Člen 2. V smislu člena 2. naredbe v. p. se ne menjajo: avstro-ogerski bankovci po 200 K, izdani dne 27. oktobra 1918, po 25 K, izdani dne 27. oktobra 1918, po 20 K, z znakom II. izdaje, po 10.000 K, izdani dne 2. novembra 1918.

Dalje se tudi ne menja bankovcev, ki so poškodovani, potvorjeni, ali sploh tako pomanjkljivi, da ni mogoče zanesljivo ugotoviti njih zakonite pristnosti.

Bankovci pa, kakoršnekoli si bodi izdaje, ki nosijo kak tisk, pečat, znak ali sploh kako znamenje katerekoli si bodi vrste in iz katerekoli si bodi dobe, so podvrženi zaplembi, ako jih je izvršila kaka druga nego italijanska vlada. Istotako se zapleni tudi ponarejene bankovce.

Sumljivi bankovci.

Bankovce, ki so v sumu, da so ponarejeni ali pa nosijo sledi gori

omenjenih znamenj, kakor tiska, pečatenja, žigosanja i. t. d. pridržé uradi, ki izvršujejo menjavo in jih odpošljejo na kr. blagajno v Trstu, potem ko se jih je popisalo v izjavi, o koji govori člen 3. in ki je sestaviti v dveh izvodih, kojih jednega dobi izročitelj kot pobotnico.

Ako se pa dokaže ponarejenost potom v to določene komisije, se uniči pridržane bankovce. V nasprotnem slučaju se uradno zamenjajo in tozadevni znesek v lirah se izplača izročitelju proti položbi pobotnice, ki se mu tedaj odvzame.

Ako se spozna žigosanje, se bankovce zapleni.

Način postopanja.

Ad Člen 3. Valuta, ki se predloži v menjavo, je v smislu tozadevne naredbe vrhovnega poveljstva, popisati v posebni izjavi, na koji mora predložitelj lastnoročno označiti datum, navesti svoj sedanji naslov in podpisati svoje ime.

Tozadevne tiskovine se more dvigniti pred 9. t. m. pri vseh uradih, ki so določeni za menjavo.

Pravica do nadaljnih ugodnosti.

Ad Člen 4. Valute (skupno z izjavami) je predložiti določenim uradom, ki bodo poleg tega, da izvršujejo menjavo v določenem razmerju, tudi izročevali položiteljem posebno pobotnico odtrgano od nalašč za to prirejenega boletarja, v koji pobotnici bode navedeno, da se je predložitelju izmenjala položena valuta.

Te pobotnice veljajo le za navedeno osebo in se jih vsled tega ne more nikomur ne prodati, ne prepisati in tudi ne zamenjati. Tvorijo tudi edini naslov za morebitne daljne ugodnosti, ki jih predvideva člen 7. naredbe v. p.

Naslovnik je vsled tega obvezan prepričati se pri prejemu, so li v prejemnici navedeni podatki glede osebe in svote natančni in sicer v kolikor se tičejo popisa, osebe položitelja in valute, ki je bila predložena v menjavo.

Ne bode se namreč jemalo ozir na pritožbe in prijave, kakoršnekoli si bodi vrste, potem ko je dvignil predložitelj prejemnico.

Ako bi zmanjkalo hipno italijanske valute.

Člen. 5. Menjava se izvrši redovita takoj pri položitvi avstro-ogerske valute. Ako se bi iz posebnih razlogov (zmanjkanje italijanskih bankovcev) ne moglo izvršiti menjave, navede se v pobotnici omenjeni v 4. členu le podatke glede položene avstro-ogerske valute.

Take pobotnice bode zopet predložiti oblastim ali menjalnim uradom in sicer v dobi, ki jo določijo ti uradi v svrhu, da se izvrše potrebne dopolnitve in dvigne italijanska valuta.

S katerimi bankovci se bode menjavalo.

Člen 6. Plačilo v členu 2. naredbe vrhovnega poveljstva označenega

odstotka se izvrši s sledečimi italijanskimi valutami:

Bankovci »Italijanske banke«, »Napolitanske banke« in »Sicilijanske banke« od 1000, 500, 100, 50, 25 lir; državni italijanski bankovci po 10 in 5 lir; nakaznice italijanske državne blagajne po 2 liri in 1 liro.

Za visoke zneske ugodnosti.

Ad Člen 7. Na zahtevo položiteljev avstro-ogerske valute ali proti predložitvi pobotnice omenjene v 4. členu, se jim zamorejo odstopiti potom »Italijanske banke«, »Napolitanske banke« in »Sicilijanske banke« nakaznice italijanskega državnega zaklada, ki zapadejo v petih letih proti plačilu 5% obresti in skupnem popustu 2%tkov nominalne vrednosti nakaznic. Le-ta glavica pa ne bode smela presegati zneska navedenega v italijanskih lirah v gori označeni pobotnici, ki se vrne položitelju.

Častniki in vojniki nimajo ugodnosti.

Ad Člen 8. Menjavo valute, ki se nahaja v rokah častnikov in vojakov italijanske armade, izvrše oblasti, ki jim je poverjeno izplačevanje njih mezd ih pristojbin, brez nikakega potrdila.

Menjava bančnih depozitov.

Ad Član 9. Menjava avstro-ogerskih valut, ki so deponirane pri bankah in denarnih zavodih zasedenega ozemlja tostran premirne črte se izvrši za omenjene zavode uradno izvzemši one zneske, glede katerih so depozitanti zaprosili zavod v smislu člena 8. naredbe vrhovnega poveljstva za opustitev menjave.

Krona velja 40 čentezimov.

Ad Člen 10. Cene, ki so bile dosedaj navedene v kronah, se bode morale odslej označevati v italijanskih lirah na podlagi 40%. Prestopniki se kaznuje v smislu določil člena 11. tozadevne odredbe.

Menjava zneskov od 5005 do 25.000 K

se izvrši v dobi od 10. do 19. aprila 1919 pri davčnih uradih v Ajdovščini, v Alboni, Bistrici, Bujah, Kobaridu, Kopru, Podgradu v Istriji, Červinjanu, Čresu, Cerknem, Korminu, Gorici, Grahovem, Logatcu, Malem Lošnju, Montoni, Poreču, Pinguentu, Piranu, Pazinu, Pulju, Postojni, Rovinju, Sežani, Trebižu, Trstu, Vipavi, Voloskem in Krku ter pri colninskih uradih v Opatiji, Čitanovi, Fazani, Gradežu, Izoli, Malinski, Muji, Trstu, Umagu in Peškinovi.

Učinki menjave,

Učinki te menjave kronske valute v lire se dajo še enkrat posneti kakor sledi:

Vsak, kdor prinese v poštno urade 5, 10, 20 ali več kron dobi za pet avstrijskih kron 2 ital. liri in potrdilo za ves znesek, ki ga je menjal. To potrdilo je treba shraniti v svrhu, da se zamore pozneje uveljaviti pravice do nadaljnih ugodnosti, ki